

Gaziantep University Journal of Educational Sciences
Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi
e-ISSN: 2667-5145

Dijitalleşme Sürecinde Okul Temeli Program Geliştirme
School Based Program Development in The Digitalization Process

Hacı Ömer BEYDOĞAN^a

Article Info/Makale Bilgi

Received/Alındı: 28/08/2021

Revised/Düzeltildi: 01/04/2022

Accepted/Kabul edildi: 06/04/2022

Anahtar kelimeler:

Dijitalleşme, kültürel değişim,
sosyal değişim, felsefi değişim,
ulusal program, okul temelli
program

Keywords:

Digitalization, cultural change,
social change, philosophical
change, national program, school
based program

ÖZ

Formel eğitim olgusu, insanların kendilerinin yarattığı bir sistemdir. Bu sistem işlevini okullar vasıtasıyla gerçekleştirir. Okulun toplum ve bireyin gereksinimlerini dikkate alarak ortak noktada buluşturacak dengeleyecek bir mekanizmanın süreç içinde işlemesi gerekmektedir. Bu mekanizma disiplinlerarası bir disiplin alanıdır. Uygulamada bunun karşılığı Eğitimde Program Geliştirme olmuştur. Eğitimde program geliştirme süreçlerinde toplumu etkileyen her değişimin olumsuz etkilerinin nispeten azaltarak bireye ve topluma olumlu yansımaları için eğitim islah edici ve çözümleyici gücünden faydalanılmaktadır. Eğitimde program geliştirme teori ve tekniği ile bu sürecin pratikteki somutlaşmış bir yansımaları sunmaktadır. Kesintisiz bir süreç olan Eğitimde Program Geliştirme, dünyanın problemlerinin yanında anın ve geleceğin problemlerini de dikkate almak, kararları bu bağlam üzerine temellendirmek durumundadır. Bu çalışmada, Covid 19 sürecinde dijitalleşme olgusuna bağlı hızlı yaşanan değişim sürecinin ortaya çıkardığı boşluk, eğitim programlarında düşünsel, sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda ele alınıp, programın paydaşları ve öğeleri açısından tartışılmış, ulusal düzeyde program geliştirme anlayışından okul temelli program geliştirme sürecine geçiş önerilmiştir.

ABSTRACT

Formal education is a system created by people themselves. This system performs its function through schools. A mechanism that will bring the school together at a common point, taking into account the needs of the society and the individual, should operate in the process. This mechanism is an interdisciplinary field of discipline. The practical equivalent of this mechanism is Curriculum Development in Education. The remedial and analytical power of education is utilized in order to reduce the negative effects of each change affecting the society and to reflect it positively on the individual and the society. It presents the theory and technique of curriculum development in education and a concrete reflection of this process in practice. Curriculum Development in Education, which is an uninterrupted process, has to take into account the problems of the present and the future, as well as the problems of the past, and base the decisions on this context. In this study, the gap created by the rapid change process due to the digitalization phenomenon in the Covid 19 process was discussed in the intellectual, social, economic and cultural context of the education programs, discussed in terms of the stakeholders and elements of the program, and a transition from the national level curriculum development approach to the school-based curriculum development process was proposed.

Cite as: Turan, H. (2022). Dijitalleşme sürecinde okul temeli program geliştirme. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 41-58.

^a Prof. Dr. Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, hobeydogan@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-2957-4767

Giriş

Değişim, kısaca mevcut durumdan daha farklı bir duruma gelmektir. Bir şeyin bir düzeyden başka bir düzeye getirilmesi veya bireylerin bilgi beceri ve yeteneklerinin mevcut durumlarının farklı konuma gelmesi olarak da ifade edilebilir (Taşlıyan ve Karayılan 2011, s.214). Değişim bireyin iradesi çerçevesinde gerçekleşebileceği gibi iradesinin dışında birtakım zorlamalarla da gerçekleşebilir. Değişimde bireyler ikna olmadıklarında, belirsizlik yaşadıklarında veya bilinen durumdan bilinmeyene bir duruma doğru sürüklenme duygusuyla direnç gösterme eğilimi içine girebilirler. Çoğu zaman değişime karşı direnç, değişimin kendisine değil değişimin yönetilme sürecine ve dayatılmasına yöneliktir. Değişimin türü, değişikliğin niteliğine ve kişilerin değişimden etkilenme düzeyine göre değişir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998:217). Bireylerde değişime direnç gösterme davranışları, şikâyet etme, hatalar bulma, kızgınlık, ilgisizlik, geri çekilme, sağlığını bahane etme ve inatçılık şeklinde kendini gösterebilir (Barutçugil, 2004:173). Değişim, bireylerin zihinlerinde yönetilebilir hale geldiğinde değişimin başarıya ulaşma şansı artar. Kökten bir değişim, hızlı radikal kararlar almakla, açık şeffaf yollarla bireyleri ikna etmekle ve geleceği öngörülür kılmakla mümkündür. Toplumda bireyler yeni alışkanlıklar edinirken, eski alışkanlıklarından kurtulmaları, çözülme, değişim ve kalıplaşma olarak ortaya çıkar. Eğitimin görevi bireylerde ve toplumda değişimin olumlu yönde evrilmesini sağlamaktır.

Eğitimin işleyişi toplumların değişimine bağlı olarak şekillenmektedir. Geçmişten günümüze değişim avcılıktan, toprak işlemeye (üreticiliğe geçiş), makinadan otomasyona, bildiden internete, kodlama (dijitalleşmeden) ve yapay zekâ uygulamalarına geçiş şeklinde gerçekleşmiştir. Bütün bu süreçlerde eğitimin işlevi yaratıcı, eleştirici, yeni buluşlar ve yeni keşifler yapacak bireyleri yetiştirmek olmuştur (Tezcan, 1995:176). Eğitim, bir yandan değişime ivme kazandırırken; öte yandan toplumsal yaşayıştaki değerleri ve toplumda model davranış örneklerini yeni kuşaklara aktararak (Şıvgın, 2009:35-52) kültürel sürekliliği sağlamaktır. Toplumda meydana gelen değişime uygun zihinsel değişim, bireylerde açık görüşlülüğün ve düşüncelerin oluşumuna ivme kazandırır (Aydın,2008:46). Bu durum değişime uyumu kolaylaştırır.

Dün olduğu gibi bugün de eğitim, toplumsal değişim süreçlerini destekleyen, yönlendiren ve geliştiren ve doğru yönde evrilemesine katkı sağlayacak pek çok işlevi üstlenmektedir. Değişime ayak uydurabilmek adına kendi temel öğelerinin işlevlerinde köklü değişimlere hoşgörülü yaklaşmaktadır. Avcılıktan dijital kodlama sürecine kadar geçen değişim süreçlerinde, deneyimi, bilgiyi ve tecrübeyi aktararak var olanı koruma ve muhafaza etme hem de yeni bilgileri keşfetme, geliştirme ve bireylere öğretme, mesleki becerilere dönüştürme işlevini eşgüdümlü gerçekleştirmiştir. Günümüzde insanlar değişim sürecine nereden baktıklarına bağlı olarak değişime farklı anlam yükleyebilmektedir.

Eğitim Felsefelerine Göre Eğitimin Değişen Rol ve İşlevleri

Eğitim sistemleri, felsefi yaklaşımların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda eğitimde baskın olan felsefi yaklaşımları (Ornstein ve Hunkins, 2014:56) daimicilik, esasicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık olarak ifade etmek mümkündür.

Esasiciliği esas alan eğitim felsefinde sanayi toplumunun gerektirdiği biçimde kitlelerin eğitimine yer verilmiş, bireysel farklılıklar görmezden gelinmiştir. Eğitimde tek tip birey yetiştirmek ve sanayinin eleman ihtiyacını karşılamak hedeflenmiştir (Çötök, 2006). Eğitimin temel öznesi olan öğretmen, sınıftaki hâkimiyetini ve yetkisini uzmanlığından değil, konumundan almıştır. Öğretmen merkezli eğitim anlayışında, öğrencilerle samimi ilişkiler

dayalı olmayan bir iletişim şekli ile öğrencileri bilgiyle donatmayı amaçlamıştır (Aydın, 2012). Eğitimde program değil müfredat anlayışı hâkim kılınmış, öğretilecek konular listesi sınıfta sunulmak üzere öğretmene hazır sunulmuştur.

İlerlemeciliği esas alan eğitim anlayışında, bilginin kaynağını ve otoritesini oluşturan öğretmen, bilgi kaynağı olmaktan çıkmış, öğrenmeyi öğreten rehber haline gelmiştir. Bu yüzden öğretmenler yenilikçi olmak için kendilerini sürekli güncellemek zorunda kalmışlardır (Parlar, 2012). Aranılan öğrenci tipi, kendini iyi ifade edebilen, takım çalışmasına yatkın, mesleğini biçimlendirip yönlendirebilen, inandığı değerleri hayata geçirebilen, kendi istek ve amaçlarını toplumsal hedeflere uyarlayabilen öğrenciler olmuştur (Drucker, 2000). Teknolojinin gelişmesi ile tarım toplumundan bilgi toplumuna geçiş gerçekleşmiştir. Sanayileşme ile buharlı makineden, bilgisayara, beden gücünden zihinsel güce; maddi üretimden bilgi üretimine geçiş ön-plana çıkmıştır (Özden, 2013). Toplumda hızla artan bilgi, toplumların itici gücü haline gelmiş, ekonomi bilginin dolaşımıyla şekillenmeye başlamıştır (Çötök, 2006).

Pragmatizmin egemen olduğu yapılandırmacı eğitim anlayışında, pozitivist düşüncenin ortaya çıkardığı nesnellüğün yerini, karşılıklı yansımaların bireysel olarak yorumlandığı, eleştirilere dayalı olarak bilginin yapılandırıldığı bir anlayış almıştır (Vygotsky, 1994; Von Glasersfeld, 1995:17). Yapılandırmacılığın temel varsayımına göre, bilgi birey tarafından yeniden yorumlanır ve yapılandırılır ve aynı zamanda değerler de yeniden üretilir. Değer soyut, göreceli ve algılara dayalı olarak yaratılan bir durumdur. Değer, insanın “Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğuyla ilgili inanç, tavrı” (Güngör,1993: 27) tarafından belirlenir. Aynı zamanda değerler, kişilerin farkındalığına bağlı olarak davranışlarını yönettiği içsel güdülere göre anlam kazanır (Herdem, 2016). Zaman zaman insanlar ürettikleri değerlerin, vazgeçtikleri değerlerden daha değerli olup olmadığına karar verme ihtiyacı duyarlar. Çünkü insanların ürettikleri veya tercih ettikleri değerlere yükledikleri anlam, deneyim ve yaşantılarına bağlı olarak değişmektedir. Bacanlı’ ya (2006) göre duyuşsal eğitim, duyguların, inançların, tercihlerin, seçimlerin, beklentilerin, değerlerin, ahlakın, takdir duygularının ve tutumların öğretimini içerir. Öğretim programlarında değer eğitiminin ağırlık kazanacak şekilde yapılandırılması, bireylerde demokratik anlayışı, hoşgörüyü, kendine ve başkalarına saygıyı, vatandaşlık bağı güçlü, üretken bireyler haline gelmeyi sağlayacaktır (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2014 :273).

Yukarıda ifade edilen eğitim akımlarına yeni teoriler ve akımlar eklenmektedir. Dijitalleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bağlantıcılık teorisidir. Bağlantıcılık ve kaos teorisi, ağların önemi, karmaşa ve düzenin karşılıklı ilişkisi şeklinde üç teorinin ortaya koyduğu düşünsel temeller üzerine kurulmaktadır. Bu teoriler, bireyler öğrenmeyi ağlar üzerinden iletişime geçerek birbirleriyle bağlantı kurarak öğrenmekle kalmayıp, bir takım ortak duygusal tutum ve eylemler gerçekleştirebileceğini ileri sürmektedir (Siemens 2004; Siemens 2006; Siemens 2009).

Dijitalleşmeyle Eğitimin Değişen Roller

Dijitalleşme, zamandan, mekândan bağımsız uygulamaları ve bireylere sunduğu fırsatlar ile cezbedici konuma gelmektedir. Yakın gelecekte bireylerin düşüncesini, duygusunu, bilincini, değer algısını, tutum ve davranışlarını, bilimsel anlayışını ve kültürel yaşam biçimini ve bazı alışkanlıklarını kökten değiştireceği de aşikardır. Bu değişim sürecinin gücünün ve etkisinin farkında olan toplumlar, değişim sürecine duyarlık göstermekte, en az bozulmayla

uyum sağlayabilmenin yollarını aramaktadır. Bu farkındalık onları, dijitalleşmeyi kontrollü yönetmeye yönlendirmiştir. Kontrollü yönetebilmek için konuya daha çok önem vererek, kaynaklarını geleceğe yönelik olarak dijitalleşme yönünde kullanarak gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Araştırmalar, toplumların geleceğini dijital eğitime bağlamakta, dijital bir eğitimin sisteminin alt yapısını kurmaları gerektiğine inandıklarını göstermektedir. Eğitim açısından bu değişim sürecinin insanı mutsuz etmeyecek şekilde yönlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Toplumlar, eğitim programlarının bütünlüğü içinde mantıklı bir şekilde dijitalleşmeye yaygınlık ve etkinlik kazandırma çabalarını sürdürmektedir. Bu bağlamda eğitim programları, dijital eğitim yoluyla okullarda “bilgiye erişimi” bilgiyi kullanmayı” ve “yaratıcılığı” artıracak tedbirler almaya odaklanmaktadır.

Dijitalleşmede donanım, yazılım ve ortamlar çeşitlenmekte her öğretim programı kendini destekleyecek yazılım, donanım ve ortamları geliştirme ya da geliştirilmiş olanları programlarına eklemektedir. Ciddi boyutlara ulaşan dijitalleşmeden kitlelerin yeterince faydalanabileceği fırsatların sunulması, eğitim programları aracılığı ile toplumun dijital cehaletten kurtarılmasına hizmet edilebileceğine inanılmaktadır (Siebert, 2010).

Toplumda sosyal adaletin, toplumsal huzurun ve refahın sağlanması, ancak kapsayıcı bir eğitim anlayışıyla ve güçlü eğitim kurumlarının oluşması ile mümkündür. Program içeriğinde kuşaklar arası değerler çatışması yerine değerler bütünleştirilmesinin gerektirdiği mesajlar yer almalıdır. Sosyal ve kültürel değerlerin, eğitim yoluyla kazandırılması önemsenmeli ve göz ardı edilenler var ise güncellenmelidir.

Eğitim programının paydaşları açısından değişim ele alındığında, değişimin yönünün ve şiddetinin yoğunluğu daha iyi anlaşılmaktadır. Ailelerin beklentileri yeni teknolojilerin etkin kullanılması, çocuklarının akademik başarılarını ve gelecekte iş fırsatlarına olan yatkınlıklarının artırılması yönündedir (Ortiz, Green ve Lim, 2011;209). Bu gereksinimin karşılanabilmesi eğitim programlarını destekleyecek şekilde öğrencilerin öğrenme alanlarının özelliğine göre yazılım, donanım ve ortamların geliştirilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda Türkiye’de Üniversiteler, TÜBİTAK ve bakanlıklar iş birliği içine girebilir. İyi uygulamalar çerçevesinde, Mendeley, Duolingo, iTunes U, Photo Math, Khan Academy, Coursera, YouTube, Studious10, My Study Life9, Ted konferansları, Dijital Atölye projesi gibi alanlara özgü web siteleri geliştirilebilir.

Eğitim Programının Öznesi Olan Öğretmenlerin Değişen Rollerini:

Öğretmenler için, eğitim yöntemleri, öğretim teknikleri, sınıf içi etkinlikleri yönetme, öğrencileri psikoloji yönden tanıma, öğrencilere rehberlik edecek aktivitelere katılma, öğretim sürecini yönetmede yetkinlik algısı gibi yeterlikler, mesleki olgunluğun göstergeleridir. Sosyal ve duygusal gelişim açısından okula aidiyet duygusu, sınıf ve okul ortamını geliştirmede isteklilik ve yeterlilik; ulusal ve uluslararası etkinliklerde kültürü adına yer alma duygusu önemlidir. Eğitimcilerin görevi, sadece bilgi vermektir algısı, artık geçersiz hale gelmiştir. Teknolojinin değişimi ve gelişimiyle artık öğretmenler dijital uyumluluk sürecine girmek ve bu süreci benimsemek durumundadırlar (Çubukçu ve Tosuntaş, 2016: 194). Dijitalleşme sürecinde öğretmen, öğrencileri ile sadece etkileşim kuran bir arkadaş olmanın ötesinde öğrencileri alan bilgisiyle buluşturmak için en son teknolojiyi etkin kullanmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin bu becerilerini etkin bir şekilde işe koşabilmeleri için bazı ek becerileri edinmeleri gerekmektedir. Öğrencilerle iş birliğini sürdürebilmek ve daha geniş kitlelere

ulaşabilmek için, web seminerleri düzenleme, Youtube videosu hazırlama, çevirim içi kitaplık, çevirim içi dokümanlar hazırlama gibi dijital çağın enstrümanlarını kullanmaları beklenmektedir (Sharma; 2017:13). Öğretmenin öğretim sürecinde öğrencilerinin yeni bilgiler üretilebilmesi için güvenilir kaynaklardan, güvenilir bilgileri seçmesi ve öğrencilerini bu bilgi kaynaklarına yönlendirmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin, özellikle eğitim sürecinde dijital olanakları sınıfta kullanırken riskleri nasıl yöneteceği hususu diğer ülkelerde ve ülkemizde yeterince ele alınmamıştır (Ciboci, 2019:89). En azından ülkemizde bu hususta gerekli düzenlemelerin yapılmadığı söylenebilir. Dijitalleşmeye bağlı olarak toplumda meydana gelen değişim ve gelişmeler okul yöneticileri ve öğretmenler üzerinde baskıya yol açmakta, bu durum okulların eğitim programlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Nicholls, 1983: 15).

Günümüzde, öğrenme ortamı, öğretim yöntemleri, öğretim materyalleri, öğrenci öğretmen etkileşimi, ölçme değerlendirme süreçleri, sosyal yaşam ve iş yaşamı gibi konularda öğretmenlerin rolleri köklü değişikliklere uğramıştır. Öğretmenin, öğrencileriyle yaratıcı etkileşime girme, problemlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşma, problemlere çözüm odaklı yaklaşma, ben diline dayalı bir iletişim kurma, öğrencileriyle akranmış gibi iş birliği yapma, bir ekip lideri olma ve etkin rehberlik hizmeti verme öğretmenin hem karakter gelişimini hem de mesleki etik gelişimi açısından önemlidir. Bunları gerçekleştirebilmesi için yukarıdan aşağıya belirlenen kurallar çerçevesinde değil, kuralları işbirliği içinde paydaşları ile birlikte oluşturduğunda öğretim sürecinde daha katılımcı konuma gelebilir.

Eğitim Programının Temel Paydaşı Olan Öğrencilerde Değişim:

Değişim sürecinden en fazla etkilenen kesimin öğrenciler olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ilgisini, öğrenme motivasyonunu, öğrenme çıktılarının gerçekleştirme düzeyini, beklentilerinin gerçekleşmesine yönelik algısını ve inançlarını, öğrenmesini destekleyici ve özendirici yaşamsal etkinliklerin örtük programda ve okul yaşantısında yer alma düzeyine kadar etkilemektedir. Bilgili, sorgulayıcı, rekabetçi öğrencilerin öğretmenlerinden beklentileri daha da artmaktadır.

Öğrenme sürecinde öğrenciler artık yalnız değildir. Dünün öğrencilerine göre dışarıdan kontrolsüz bir biçimde gelen çok farklı uyaranlara açık konumdadırlar. Sınıf içinde öğretmenin ele aldığı konular öğrencinin ilgi alanına hitap etmeyebilmektedir. Çünkü İnternet, Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, We Chat, iPadler, cep telefonları ve tabletler vb. uygulamalar, öğretmenin sınıf içi uygulamalarından daha cezbedici konumdadır. Öğretmenlerin bu tür teknolojik dijital mecraları gerektiğinde öğrencileri ile birlikte etkin kullanması gerekmektedir. Öğrenciler bu mecraları, bilgiye ulaşmakta, haberleşmekte, eğlenmekte, kendini ifade etmekte ve sosyalleşme aracı olarak kullanmakta adeta kimliklerinin oluşumunun bir parçası haline getirmektedir. Bu mecralar, öğrencilerin yaşam tarzında, duygu ve tercihlerinde değişime yol açacak kadar etkin konuma gelmektedir. Bu nedenle öğrencilerin herhangi bir kavramı anlama biçimi değişmektedir. Günümüz öğrencisi teknoloji meraklısı olmayan öğretmenden, yetişkinden etkilenmiyor, ona saygı duymuyor. Yetişkinlerle ortak yaşantı alanları gittikçe azalıyor. Zihinlerinde dış dünyanın uyaranlarına bağlı değerler oluşuyor. Öğrencilerdeki bu değişim yetişkinlerle öğrenciler arasında bir çatışmanın keskin aracı haline gelmektedir. İyi yönetilemediğinde milli kültürün ve toplumsal vicdanın oluşumu ve devamı için ciddi bir tehdit haline gelmektedir.

Dijital teknolojileri, öğrenciler okul sorumluluklarını yerine getirmekten çok eğlence amaçlı kullanmayı tercih etmektedir (Becker, 2000: 24). Bu durum yetişkinlerde endişeye yol

açmaktadır. Etkileşim amaçlı sosyal mecraların kullanımı öğrencilerin dilinde, kültüründe, değerlerinde ve yaşam tarzlarında değişime yol açmakla kalmayıp, kişiler arası iletişim tarzlarında daha kısa, yalın, bazen yüzeysel bazen de yeni bir dil kullanımına dönüşmektedir. Miletlerin yıllarca süzgecinden geçirerek ürettiği, en değerli hazinesi olan dil kullanımını açısından bir yozlaşmadır. Öğrencilerde ortaya çıkan bu yozlaşma, davranışlarına, duygularına ve düşüncelerine yansımaktadır.

Araştırmacıların, teknolojinin ve dijitalleşmenin öğrencinin bilişsel gelişimine, duyuşsal özelliklerine ve psikomotor becerilerine etkilerini belirlemeli ve elde edilen bulgular çerçevesinde eğitim programlarında işe koşulabilecek bulguları sunmalıdır. Dijitalleşmenin öğrencinin hayal gücüne, yaratıcılığına, görselleştirmesine, sembolleştirmesine, anlamlandırmasına, muhakeme etme gücüne, öğrenme becerisine ve yaratıcılığına etkisi üzerinde ciddi çalışmalar yapılmasına gereksinim vardır.

Eğitim Programıyla İlgili Ekonomik Girdilerdeki Değişim

Toplumda hızla değişen ve yenilenen teknolojileri ve dijital mecraları takip etmek hem bireyler hem de kurumlar için maddi bir yük getirmektedir. Bu durum eğitimde eşitsizliği tetikleyen bir durumdur. Ailelerin, demografik yapısı, gelir düzeyi, mesleği, iş ve istihdam alanındaki hızlı değişim, işgücünü ve ekonomik girdileri sınırlandırmaktadır.

Eğitim Programının Hedefleri Açısından Değişim

Öğretim hedefleri ve kazanımlarda, öğrencileri doğru bilginin kaynağına ulaşma, bilgiyi ayıklama ve sınıflandırma, bilgileri eleştirel bakış açısıyla inceleyip analiz etmek ve daha sonra yaşamına geçirmesini sağlayacak uygulamalara yer verilmesini (AES, 2019; P21, 2019) zorunlu kılmaktadır.

Sınıf İçi Uygulamalar Açısından Değişim

Öğrencilerin öğretim sürecine katılımı, akranlarıyla iş birliği, rehberlik hizmetlerine erişimi, sınıf yapısının homojenliği, öğrenme sürecindeki yaşantılara dayalı farklılaşma, sınıfın fiziki ve teknolojik donanımı, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme ortamları analiz edilmelidir. Bütün bu süreçlerdeki değişimin etkisinin belirlenmesi ve yol açtığı güçlüklerin üstesinde gelinmesi için alınması gereken tedbirler araştırma sonuçlarına göre şekillenmelidir.

İçerik Açısından Değişim

Okul temelli program geliştirmede kültür ve yaygın değerler, program içeriğini, öğrenme becerilerini ve tutumları, öğretmen-öğrenci bağlantısını ve yaşamın/öğrenmenin diğer birçok yönünü etkilemektedir. Bileşik kaplar misali bunların, tümü sosyal çevrede geçerli değerlerden/kültürden etkilenmektedir. Aynı zamanda müfredatı oluşturan ve uygulayan okul profesyonellerinin motivasyonu, beklentileri ve çalışma performansı da kültürel faktörlerden etkilenmektedir (Anthony'ye (2015; den aktaran, Iğbara, vd. 2022, s.39). Ülkemizde değerler eğitimi ve okul temelli program uygulamasına ilişkin ilk kapsamlı bir çalışma Özyurt vd. ,(2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Okul temelli yaklaşımla geliştirilen değer eğitim programının etkililiğinin değerlendirilmiştir.

Dijitalleşmeyle birlikte yorumlanan bilgilerin transferi ve bilgiye ulaşım kolaylaşmıştır. Bu durumda okullar eğitim programları vasıtasıyla teknoloji temelli bir yaşamı özümsetmek, kültürler arası bir uyumu gerçekleştirmek durumundadır. Eğitim programını uygulayıcısı olan

öğretmen, bilginin kaynağı olmaktan çıkmıştır. Öğrencinin bilgiye kolaylıkla erişmesi, öğrencilerin öğretmenin bilgisini sorgulayacak konuma gelmesini sağlamıştır. Bu durum öğretmenin teknolojiyi aktif kullanma, öğrenci merkezli, çağdaş öğretim stratejilerine ve tekniklerine sahip olma ve öğrencileriyle birlikte öğrenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Covid 19 salgınına bağlı olarak MEB'in EBA yayınları ile öğretmen öğrenci etkileşimindeki sınırlamayı ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bu çerçevede EBA'daki etkinliklerinin kapsamını ve yayınlama süresini sınıf düzeyinde artırdığı görülmektedir. Covid 19 salgınına karşı MEB'in can simidi ve dayanağı olan bu yayınlarda, birçok eğitsel içeriğin yer aldığı görülmektedir. Bunlar, tekrara dayalı öğrenmenin pekiştirilmesi ve derse ilginin artırılması (Aktay ve Keskin, 2016), derse hazırlık amaçlı kullanılması Kurtde, Erbasan ve Kolsuz (2016, Çakmak ve Taşkıran (2017); noktasında olumlu yanlarıdır. Demir, Özdiç ve Ünal'a (2018) göre içeriğin zenginleştirilmesi (Demircioğlu ve Yadigaroglu, 2014; Aksoy, 2017; Kana ve Aydın, 2017; Çakmak ve Taşkıran, 2017), e-içerik ihtiyacının ortaya çıkarılması (Eren ve Avcı, 2016; Saklan ve Ünal, 2018) görsel materyallerdeki nitelik düşüklüğü noktasındaki yetersizlikler ise olumsuz yanları olarak dile getirilmektedir. Bunun nedenleri arasında öğretmenlerin EBA'daki içerik üretimine katkıda bulunamamaları (Kurtde, Erbasan ve Kolsuz, 2016) belirtilmektedir. Bu ve benzeri problemlerin merkezi program anlayışının bir yansıması olarak görülebilir. Öğretim hedefleri ile dijital içerik ilişkisi, eğitimin teknoloji entegrasyonunun sağlanması eğitim açısından oldukça önemlidir. Program geliştirme açısından bu durum göz ardı edilemez.

Ölçme Değerlendirme Anlayış ve Yaklaşımındaki Değişim

Süreç ve ürün temelli çıktılarını esas alan bir öğretim programında, değerlendirme sürecinde dijitalleşmenin hangi boyutlarda ve ne oranda kullanılacağı okul uygulayıcılarının teknolojiyi kullanma yeterliğine bağlıdır. Bilişsel, duyuşsal ve sosyal bir varlık olan insanın bir bütün olarak eğitilmesi ve değerlendirilmesinde dijital ölçme ve değerlendirme teknikleri sınırlı kalmıştır. Dijitalleşme ile birlikte ölçme değerlendirmede ortaya çıkan birtakım sorunların üstesinden gelmek için bilginin yaşamda uygulanabildiği, öğrencilerde öz-denetimin güçlendirildiği (Sarı, 2020, s.124) stratejilerin geliştirilmesine ve uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu da okul temelli bir programa anlayışının yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bölgesel Konumuna Bağlı Olarak Okullardaki Değişim

Okula devam eden öğrenci sayısının ve profilinin farklılaşması, farklı programlara yönelme, zamanında programı başarıyla tamamlayan öğrenci sayısındaki azalma, programı tamamlayan öğrencilerin bir üst programa yönlendirilmesi, programa girmesi ve öğretimini sürdürmesi, okulun kendisi ile eşdeğer diğer okullar arasında konumu, öğrencilerin öğrenme çıktılarındaki farklılaşma; zümre öğretmenleri ve diğer öğretmenlerin okul içi ve okul dışında görevli meslektaşları ile işbirliği; okulun başarısını artırmaya yönelik yeni tasarımlar oluşturulmasına, yeni teknolojiler kullanımına yönelik isteklilikleri ve etkinliklere katılımı, öğretmenlerin kişisel ve mesleki yönden gelişimlerini destekleyecek plan ve uygulamalara destek vermesi gibi noktalarda okul merkezli program geliştirme süreci daha katılımcı sonuçlar verebilir. Merkezi anlayışın esas alındığı program anlayışında bu sorunlara daha yüzeysel yaklaşıldığı ve istenilen sonuçların alınamadığı gözlenmektedir. Yukarıdan aşağı yönlendirilen kararlar ve uygulamalar, öğretmenleri yapması gereken işlerin ruhundan ve bağlamından uzaklaştırmaktadır.

Eğitimde verimliliği artırmak için program içeriğinin, gençlerin yeni diline ve tarzına uygun içerik üretme konusunda ciddi çabaların desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekir. Açık eğitim kaynakları geliştirilerek yaşam boyu becerileri geliştirici önemli kaynaklardan faydalanmaları sağlanarak, gençlerin eğitim ihtiyacının giderilmesi yoluna gidilebilir (Dijital Dünyada Beceriler Kaynak: OECD,2019)

Değişime uygun olarak eğitimin temel işlevlerini yerine getirebilmesi için eğitim programının geliştirilmesi ya da güncellenmesi zorunlu hale gelmiştir. Güncelleme gerekliliği, öğretim programının felsefesi, öğretim hedefleri, kazanımları, alana özgü öğrenme yaşantıları, öğretim materyalleri, öğretim teknolojileri, öğretim araçları, kaynakları ve değerlendirme süreçlerinde kendini göstermektedir.

Programda öğrencilerin sadece hedeften haberdar edilmeleri yetmemektedir, öğretmenlerin bu hedeflere nasıl ulaşacaklarının açıklanması, göstergelerinin somutlaştırılması ve örnek uygulamalara yer verilmesi önem kazanmaktadır. Bütün bu süreçlerde öğretmenler aktif olarak yer alması gerekir.

Öğretim programının yeni dijital değişimi de içine alan açık bir felsefesi ve kapsayıcı hedefler silsilesini öğrencilerle birlikte uygulamalı olarak yapılandırılmasını gerektirmektedir.

Alınan kararlar programın bütün unsurlarını kapsadığı için; öğrenme süreci öğretim seviyelerine göre oluşturulmuş birbiriyle tutarlı bir sınıftan bir diğerine aşamalı ilerlemeyi içermesi,

Öğretim sürecinde ne yapılacağına, nasıl yapılacağına, ne zaman yapılacağına ve bunun nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin temel bir çerçevenin çizilmesi,

Öğretim programının, öğrencileri denemelere, projelere ve yeniliğe teşvik edecek bir esnekliğe kavuşturulması,

Disiplinlerarası bir yaklaşımla öğretim programın konuları arasındaki entegrasyonun disiplinlerarası bir yaklaşımla belirlenip sunulması,

Öğretim programın dijital uygulamaları da içine alan amaç ve hedeflere ulaşıp ulaşmadığını kontrol edecek değerlendirme yöntemlerinin ve ölçütlerinin ortaya konulması,

Programın sürekli gözden geçirilerek değişimini ve gelişimini destekleyecek iyileştirmelere yer verilmesi,

İşe koşulacak uygulamaların, programın hedef kitlesini, insan kaynaklarını, malzeme materyal ve mali kaynaklarını nasıl tedarik edileceği noktasındaki eğitimi paydaşlarıyla paylaşması,

Öğretim programında gerekli düzenlenmeler ve uygulamalardan sonra, programın geliştirilme sürecine dayanak teşkil edecek verilerin toplanması, alınacak tedbirlerin veriler üzerine kurgulanmasını mümkün kılmaktadır. Öğretim programın etkinliği konusunda karar verebilmek için öğretmenler, rehber öğretmenler ve ebeveynler tarafından programın sonuçlarının görülmesi, tartışılması ve benimsenmesi gerekir.

Değişen İhtiyaçların Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi (İhtiyaç analizi)

Dijitalleşmeyle sosyal yaşamda ortaya çıkan sorunlar, bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesine ilişkin farkındalığın oluşmasında “ihtiyaç analizi”ni zorunlu kılmaktadır. Swist’e göre ihtiyaç “olması gereken şey ile olan şey” arasındaki farktır. İhtiyaç analizinde temel amaç, içinde bulunduğu durumu bilen kişilerle birlikte ihtiyaçları tam olarak belirlemek ve buna uygun pratik çözümler üretmektir (Gupta, vd. 2007). İhtiyaç analizinde bir ülkede, bir bölgede veya bir ilde, uygulanacak olan hizmetin türüne ve işleyiş biçimine karar

vermek için gerekli bilgileri elde etmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Anonymous, 2000).

Eğitimde Program Geliştirme, tasarımdan uygulamaya, uygulamadan değerlendirmeye dayalı kesintisiz bir süreçtir. Program güncellemeleri program geliştirmeye göre daha dar kapsamlı olmakla birlikte her güncelleme bir ihtiyaç analizine dayandırılmak durumundadır. İhtiyaç analizinde gerekli bilgileri toplamak için delpfi tekniği, anket, derinlemesine görüşme, grup uzlaşma toplantıları, gözlemlere dayalı bulgulardan faydalanma, odak grup görüşmelerine yer verme, kritik olaylar tekniğini kullanma, uygulama boyunca ve uygulamanın sonunda yansıtıcı değerlendirmeler yapma, öz değerlendirmelere yer verme, geribildirimlerde bulunma, uygulayıcılardan alınan geribildirimleri değerlendirme, ölçme araçları ve testleri kullanma, alan yazını tarama, mevcut raporları değerlendirme ve mevcut programı inceleme (Demirel, 2009:83) gibi bir dizi bilgi toplama aracı ve tekniği kullanılmaktadır. İhtiyaç analizinde, programdan faydalanacak hedef grup yeterince tanınıyorsa gözlemlere dayalı önceliklendirmeler yapılabilir. Önceliklendirme sürecinde ulusal veya evrensel kriterlere gerek yoktur. Önceliklendirme Hesketh'a göre (2002) tamamen "sezgisel" bir süreçtir.

Bir taraftan da öğretmen adaylarının medya okuryazarlıklarının artırılması için öğretmen yetiştirme programlarında bu tür ders ve uygulamalara yer verilmesi, öğretmen adaylarını bu konudaki ihtiyaçlarını giderilmesine katkı sağlayacaktır (Ata ve Yıldırım,2016). İhtiyaç analizi boyunca öğrencinin gereksinimlerini içeren kapsamlı bilgilere ulaşmak ve öğretimde başarıyı artırmak için gerekli tedbirleri almanın yolları aranmaktadır.

Program geliştirme/program güncellemesinin, dersler, ödevler, uygulamalar, kaynaklar, ölçme araçları, sınav şekilleri, yönlendirme ve yöneltme gibi rehberlik alanlarını içeren pek çok noktada soruna cevap vermesi beklenir. Bütün paydaşların beklentilerinin karşılanması esastır. Öğrencilerin başarı puanlarının düşmesi veya beklenenin altında kalması, öğretimi destekleyici öğretim materyallerini geliştirmede yetersizlikler, teknolojiyen faydalanma, öğretmenler arası iş birliğinin sağlanması, zümre öğretmenleri arasında iş birliği, ebeveynlerin uygulamalara yönelik beklentileri karşılandığında ancak programla ilgili endişeler ortadan kaldırılabılır. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına yönelik alınacak tedbirler, program geliştirme/güncelleme sürecinde cevabı aranacak önemli konular arasındadır (MEB EARGED, 1997; Sabar,1985, akt: Yüksel, 1998; Karakaya, 2004). Çünkü öğrencinin bireysel farklılıklarına bağlı geliştirilecek uygulamalar ve alınacak tedbirlerin çözümü, öğrencilerin içinde bulunduğu okul ve okulun bulunduğu sosyal-kültürel çevre içinde saklıdır. Bunu sağlayacak olanda okul yönetimi, öğretmen, uzmanlar ve ebeveynlerin işbirliğidir.

Program geliştirme ve güncellemelerinde gereksinim duyulan bilgilere, öğretmenlerle görüşmeler, ebeveynlere ve öğrencilere uygulanacak anketler, diğer okullar ile yapılan görüşmeler ve gözlemler katkı sağlayabilir. Aynı zamanda il, bölge ve okul düzeyinde yapılan sınavlar, sınav sonuçlarının analizi, öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin ürettikleri çözüm önerileri, ebeveynlerle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan öneriler gibi çok farklı veri kaynakları içeriği zenginleştirebilir.

Program Uygulamalarında Benimsenen Değişim

Programın diğer paydaşlarının beklentilerindeki hızlı değişim, geliştirilen her programdan beklentileri artırdığı gibi aynı zamanda süreç içindeki çabaları hızla tüketmektedir. Bireylerin beklentilerine dönük arayışları ve tatminsizliği, program geliştirme sürecinin uygun işleyişini kesintiye uğratmaktadır. Uygulaması başlamadan biten, sonuç alınmadan yeni kararlar alınması hem programın işleyişini hem de programların içselleştirilmesini ve

benimsenmesini güçleştirmektedir. Öğretme ve öğrenme süreci ile ilgili uygulamaların inandırıcılığının azalması; paydaşlar arası güveni ve dayanışmayı sınırlandırmaktadır. Uygulamaların, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik nesnel bulgulara ulaşılması, sorunlara bulgulara dayalı tedbirlerin alınması, alınan tedbirlerin yaşama geçirilmesine yönelik yetersizlikler, öğretim faaliyetleri düzenlemeyi güçleştirmektedir. Bu sürecin okulöncesinden yüksek öğretime kadar eğitimin tüm kademelerinde bütünlük içinde yürütülmesi gerekirken, rekabete dayalı, kendine özgü uygulamalara dönüşmesi yeni sorunlara dönüşmektedir. Bütün bu süreçlerde programların uygulanabilirliği programın paydaşlarının programların işleyişine dönük verecekleri dönütler kadar siyasi otoritelerin karalılığına ve yönlendirmesine bağlıdır. Bu hızlı değişim ve kaos döneminde, okul yöneticileri, öğretmenler, rehber öğretmenler ve aynı dersi veren zümre öğretmenleri paydaşların iş birliği sürecin olumsuz etkisini azaltabilir.

Dijitalleşme Sürecinde Okul Temelli Program Geliştirme Çalışmalarının Yeri ve Önemi

Özellikle Covid 19 sürecinde eğitime yönelik beklentilerin tamamen merkeze yönlendirilmesi okullara, karşı güveni azaltmış, okul yönetimi ve öğretmenlerle etkileşimi sınırlandırmıştır. Ulusal düzeyde geniş ölçekli program geliştirme çalışmalarına yer vererek gereksinimleri karşılamak yerine, okul düzeyinde program geliştirme çalışmalarına ağırlık verilerek gereksinimleri yerinde ve gerektiği ölçüde karşılamak daha rasyonel gözükmektedir. Okul temelli program geliştirme fikri (SBCD), bir müfredatın öğrencilerin devam ettikleri okul tarafından planlanıp tasarlanmasını ve uygulanması, anlayışını içermektedir (Skilbeck 1984, s.2). Okulun işi, okul tarafından uygulanması gereken programı, okulun durumuna göre düzenlemek, riskleri ve fırsatları analiz etmek, müfredat taslağı hazırlamak; müfredat taslağının gözden geçirmek; müfredata son halini vermek, süreç içinde değerlendirmeler yaparak iyileştirmeler yapmak ve yaygınlaştırarak uygulamaktır. Okul temelli bir program geliştirmede, müfredatın bileşenlerini: (1) mezun yeterlilik standardı; (2) okulun kuruluşu vizyonu ve misyonu (3) eğitim hedefleri; (4) Müfredat yapısı; (5) müfredat içeriği; (6) öğrenme yükü; (7) asgari yeterlilik kriterleri; (8) bir üst dereceye yükseltme kriterleri; (9) mezuniyet kriterleri (10) eğitim-öğretim takvimi oluşturur Wiyono (2018: 142). Okul temelli müfredatın başarılı, uygulamadaki başarısına bağlıdır. Uygulama başarılı oldukça öğrencinin elde edeceği başarıda, yüklene değerinde o denli artmaktadır.

Okul düzeyinde gerçekleştirilecek program geliştirme çalışmalarında, okul yöneticileri ve öğretmenler birlikte ulusal düzeyde belirlenmiş ilke ve standartlara uyması ile öngörülen birtakım olumsuzlukları ortadan kaldırılabilir. Okul düzeyinde gerçekleştirilen program geliştirme çalışması, öğretmenlerin profesyonelliğine, okul yöneticilerinin özgüvenine katkıda bulunabilir. Okul düzeyinde gerçekleştirilen program geliştirme çalışmalarında, okulun çevre şartlarına, öğrencilerin, ebeveynlerin ve toplumun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde daha işlevsel programa ulaşmak amaçlanmalıdır. Pinar'a göre süreç, yerinde karar vermeyi, yerleşmeyi, ortak kararlar alınmasını ve okulun içinde bulunduğu yörenin standartlarına uymayı kapsar (Pinar, Reynolds, Slattery and Taubman, 1995:674). Okul merkezli program anlayışının odak noktası öğrenci, okul, sosyal çevre, paydaşlar arası işbirliği, öğretimde kalite ve öğrenmenin işlevselliğidir. Bu süreç aynı zamanda içinde bulunduğu sosyal çevrenin kültürel değerlerine uzak kalan öğretmeni, sosyal çevreyle ve değerlerle bütünleşmesi için bir ortam sunmaktadır. Yerelde var olan değerler işlenip ve geliştirilerek, genelleşerek milli değerlere, milli değerlerde gelişerek evrensel değerlere ulaşmaya katkıda bulunur.

Okul düzeyinde yürütülen program geliştirme çalışmalarının başarısını; okullara geniş

yetki verilmesi, ebeveynlerin ve sosyal çevrenin yüksek katılımı, demokratik ve profesyonel bir liderlik, birbirini tamamlayıcı nitelikte bir ekip ve yapılan çalışmaların şeffaflığı belirler.

Okul düzeyinde programların geliştirilmesi, okulla etkileşim halinde olan paydaşların karar verme süreçlerine katılımını mümkün kılmaktadır. Program geliştirme süreçlerine katılan öğretmenler, öğretim programının sınıf içi uygulamalarında daha başarılı olmaktadır. Bu durum okullar arası rekabeti hızlandırdığı gibi okul personelinin kendilerini geliştirme ihtiyacını da törpülemektedir. Kendini geliştirme gereksinimi duyan personelin program uygulamalarına ve okula güveni artmaktadır. Uygulamalarda örgüt kültürü ve otonomi kazanmış bir okul, okul dışından eğitimi saptırıcı müdahalelerine karşı daha güçlü bir mukavemet etme gücü kazanmaktadır (Pinar, Reynolds, Slattery and Taubman, 1995: 680). Okul temelli program geliştirmede doğrudan programın işleyişi ile ilgili etkin kararlar alınabilmektedir.

Okula dayalı program geliştirme çabası, okul kültürünü benimsemiş yeterli bilgi ve deneyime sahip okul yöneticisi, uzman, öğretim sürecinde istenilen standartlarda öğretmen sayısına ulaşıldığında verimliliği artmaktadır. Bu sürece katılacak müdür, öğretmen, öğrenci, veli ve toplum temsilcilerinin, okulda uygulanacak programların geliştirilmesine yönelik planlar yapma, uygulamaya koyma ve uygulama sonuçlarının değerlendirme süreçleri için doğru karar verme açısından önemlidir (Sabar, 1991: 367). Alınacak kararlara yönelik ebeveynlerle iş birliğinin ve desteğinin sağlanması programın toplumsal dinamizmini artırmaktadır. Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde dijitalleşme, programın paydaşları ile etkileşim kurmada ciddi avantaj sağlayabilir. Okullarda Öğretim programlarının uygulanması ve gerekli kararların alınması noktasında deneyimli bir okul yöneticisi uygun nitelikte personelin katılımı ile program geliştirme ve uygulama süreçlerine etkinlik kazandırabilir. Program geliştirme kurullarına seçilecek üyelerin, sorumluluk alan ve paylaşılan, karşılıklı etkileşim içinde olan, geniş tabanlı kararlar almaya yatkınlık gösteren, problem çözmede isteklilik gösteren ve problemi sahiplenme duygusuna sahip kişiler olmasına özen gösterilmelidir.

Araştırmalar, öğrenci başarısının en güçlü belirleyicisinin öğretmenler olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır (Barber & Mourshed, 2007; Darling-Hammond, 2000; Day, 2017). “bir eğitim sisteminin kalitesinin, öğretmenin kalitesini aşamayacağını doğrulamaktadır (McKinsey raporundan aktaran Barber & Mourshed, 2007:43). Bu çıkarımdan hareketle öğretim süreci ile ilgili zümre öğretmenler kurulu ve bireysel olarak öğretmenlerin sınıf içi uygulamalara yönelik vereceği kararlar (Lawton. 1984: 115) süreçte belirleyici olabilir. Bu bağlamda MEB, 1995 yılında 2428 sayılı tebliğler dergisinde Milli Eğitim Müdürlüklerine verilen program geliştirme çalışmalarını yürütme yetkisi güncellenebilir (Demirel, 1997:52).

Okul Temelli Program Güncellenmenin İşlevleri

Bir programın güncellenmesi veya geliştirilmesi, ihtiyaç analizi çerçevesinde okul düzeyinde, bölge düzeyinde veya ulusal düzeyde temel sorunları ele alan araştırmalara dayandırılmak durumundadır. İhtiyaç analizinde ortaya çıkan durum incelenerek, okul temelli kararlar, programı ulusal standartlarla uyumlu hale getirilebilir. Bu çerçevede:

Öğretim programının uygulanma sürecinde kullanılan öğretim materyalleri incelenip değerlendirilebilir.

İllerde okullar düzeyinde ortak sorunlara yönelik eşdeğer okulların programa ilişkin kararları gözden geçirilebilir.

Programın güncellenmelerinde belli öğrenci gruplarının değil, tüm öğrencilerin

ihtiyaçlarını karşılanmasına yönelik adımlar atılabilir.

Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerinin giderilmesinde öğrenme teorileri ve diğer bilişsel psikoloji bulguları dikkate alınabilir. Alınan tedbirlerin, yapılan bilimsel araştırma sonuçlarına uygunluğu tartışılabilir, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve bireysel gelişimine uygunluğuna yönelik yapılacak hazırlıkların neler olması gerektiği tartışılıp, karara bağlanabilir. İlerde okullar düzeyinde doğru etkin uygulama sonuçlarının, ulusal programın genel olarak uygulanabilirliğine ve başarısına katkı sağlaması dikkate alınabilir.

Programların güncellenmesinde;

İlgili alanda değişime bağlı beklentilerin neler olduğu;

Öğretmenlerin bilgi, beceri ve duygu olarak değişime hazırlık düzeyi,

Mevcut kaynakların, donanımın ve öğretim materyallerin durumu,

Öğretmenlerin ve öğrencilerin alt yapı ve donanım açısından bilgi ve teknoloji kaynaklarına erişilebilirlik düzeyi,

Programın planlanmasından uygulamasına kadar geçen süreçteki sorunlar; amaçlar ve ölçme ve değerlendirme süreçleri ayrıntılı olarak ele alınabilir.

Yöntem

Bu çalışma, kuramsal verilere dayalı bir derleme çalışmasıdır. Araştırmada, alan-yazında yer alan basılı ve elektronik yayınlar incelenerek farklı ülkelerde işe koşulan okul temelli program geliştirme uygulamalarına ilişkin görüşler incelenmiştir. Alan-yazın verileri çerçevesinde ülkemizde okul temelli program geliştirme çalışmalarının yapılıp yapılamayacağı belli açılardan tartışılmıştır.

Bulgular

Ulusal ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmak kaydıyla ülkemizde okul temelli program geliştirme çalışmaları yapılabilir. Çünkü program geliştirmede gereksinim duyulan profesyonel insan kaynağı sorunu ülkemizde büyük ölçüde aşılmıştır. Çünkü her ilde bir üniversite ve öğretmen yetiştirme programı açılmıştır. Üniversitelerde eğitimde program geliştirme alanında yüksek lisans ve doktora programları yürütülmektedir. Program geliştirme sürecinde nitelikli eleman sağlama noktasında bir problem yaşanmayacağı anlaşılmaktadır. Okul temelli program geliştirme çalışmalarına bölge ve il düzeyinde üniversiteler katkı verebilecek konumdadır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda program geliştirme alanında uzman yardımcısı ve uzman konumunda öğretmenler çalışmaktadır. Bu öğretmenlerin bu sürece katkı verecek donanıma sahip olduğu göz önüne tutulduğunda okul temelli program geliştirme çalışmaları kesintisiz yürütülebilir. İnternet donanımı ve dijital yöntemlerle okulların gereksinimleri belli ölçüde karşılanmıştır. Dijitalleşme sayesinde program ve program uygulamalarına ilişkin tüm paydaşların aktif katılımı sağlanabilir. Program geliştirme çalışmalarına doğrudan katılan öğretmenlerin, programın uygulanması, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesine katılımları sağlanabilir. Yaşam temelli program değerlendirme yaklaşımı, programın yaşama geçirilmesi noktasında eksiklerinin tamamlanmasına katkı getirebilir. Ebeveynlerin doğrudan kendisine ve çocuklarına yönelik uygulamalar için bilgi, beceri ve finansman desteği konusunda daha istekli kılınabilecekleri söylenebilir. Programdan doğrudan etkilenen ve etkileyen okul yöneticisi, öğretmen, uzman, ebeveyn ve öğrenciler, programı yapma, uygulama ve sonuçlarını değerlendirme noktasında en tabi haklarını kullanmış olacaklardır

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Programın güncellenmesi ve geleceğe yönelik kararların alınmasında yaşam temelli program modeli ile hem programın kendisi hem de programın uygulamaları değerlendirilebilir. Bütün bu süreçlerde programın işleyiş ve değerlendirilmesinde program komisyonunda görev alanlar “bir duvar ustasının bir şakülü” kullanma biçiminde oldu gibi öğretim hedeflerine uygun öğrenme çıktılarını programın sonunda gerçekleşip gerçekleşmediğini esas almak durumundadır. Çünkü bir öğretim program tasarısında, hedefler öğretim programının odak noktasını, hedefe yönelik uygulamaların yer aldığı öğretme-öğrenme süreci sonunda öğretim hedeflerinin ortaya çıkan yansımalarını göstermektedir. Öğretim programında belirlenen hedeflerde sapmalar, program geliştirme ihtiyacının ortaya çıktığını gösterir. Ne yazık ki pandemi uzaktan eğitimi, uzaktan eğitim ihtiyacı, dijitalleşmeyi, dijitalleşme ise eğitim sürecini hedefinden saptırmıştır.

Ülke düzeyinde merkezi anlayıştaki program geliştirme çalışmaları, programın ortalama donanım ve gereksinime sahip okullarda gerçekleştirileceği varsayımına dayanmaktadır. Merkezde hazırlanan program geliştirme sürecine dayalı öğretim programını ülkede uygulamak yerine, ulusal ilkeler doğrultusunda işe koşulan okul temelli program geliştirme süreçlerine yönelmek daha ekonomik ve daha pratik sonuçlar verecek gibi gözükmektedir. Bu bağlamda gerekli bilgilerin toplanıp değerlendirilmesi, günümüze ve geleceğe yönelik tedbirlerin alınması bu doğrultudaki süreci hızlandırabilir. Uygulamada yeterli verilere ulaşmada aydınlatıcı program değerlendirme modeli kullanılabilir. Program geliştirme sürecinin işleyişine yönelik nicel, nitel ve aynı zamanda karma yöntemlerin kullanıldığı bir yaklaşım ile uygun nitelikte veriler elde etme olanağı mümkündür. Çünkü aydınlatıcı program değerlendirme modeli yapısı ve uygulaması itibariyle günümüz program araştırmalarına uygun bir anlayış ve paradigmayı içermektedir. Yüz yüze eğitimin yerine ikame edilen uzaktan eğitim süreçleri, toplumun ve bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamakta çok uzak kalmıştır. Okul temelli programların işlevlerini yerine getirmesi ve programın geliştirilme sürecine destek vermesi için her okula bir program geliştirme uzmanı veya uzman yardımcısı atanmalıdır. Eğitim programı ile ilgili olumsuzlukları azaltarak daha gerçekçi tasarımlara ulaşılabilmesi için okul temelli programlardan elde edilecek sonuçların lokal düzeyde uygulanarak gereksinimlere cevap verme olasılığı değerlendirilebilir.

Ülkede bir neslin kaybolması ve savrulmasını önlemek için, maliyeti ne olursa olsun eğitim sürecine odaklanılmalıdır. Geleceği kurtarmanın yolunun eğitimden geçtiği göz-ardı edilmeden eğitimde program geliştirme çalışmaları, ulusal ilkelere uygun olarak okullar temellinde ele alınarak, gereksinimlere cevap verecek dijital tedbirler almak suretiyle işe koşulabilir.

Kaynaklar

- AES (Applied Educational Systems). (2019). *What Are The 21.St Century Skills?* <https://www.aeseducation.com/career-readiness/what-are-21st-century-skills> adresinden 16 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Aksoy, N. (2017). *EBA (Eğitim Bilişim Ağı)'nın Kullanım Amacı, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş
- Aktay, S. ve Keskin, T. (2016). Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İncelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 27-44.
- Anonymous (2000), Needs assessments. evaluation of psychoactive substance use disorder treatment. World Health Organization (WHO). Workbook 3. WHO/MSD/MSB 00.2d. Web: http://www.unodc.org/docs/treatment//needs_assessment.pdf adresinden 21 Eylül 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- Anthony, W. T. B. (2015) *Teaching In A Digital Age, Guidelines For Designing Teaching And Learning*. Tony Bates Associates Ltd.
- Ata, R ve Kasım Y.(2016). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Dersi Kapsamında İnternet Ve Sosyal Medya Kullanımları, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*: 581-602.
- Audrey N., Hovvard, A (1983). *Developing A Curriculum: A Practical Guidu'*. Fourth Impression. London : George Aile n an d Unvvm
- Aydın, İ. (2012). *Alternatif Okullar*. Pegem Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2006), *Duyuşsal Davranış Eğitimi*, (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları
- Barber, M., & Mourshed, M. (2007). *How The World's Best Performing Schools Come Out On Top*. London, UK: McKinsey and Company
- Barutçugil, İ, (2004). *Organizasyonda Duyguların Yönetimi*, 2. Baskı, İstanbul: Kariyer Yayınları
- Becker, H. J. (2000) Findings from the teaching, learning, and computing survey: Is Larry Cuban right? *Education Policy Analyzs Archives*, 8, pp. 1-31.
- Çakmak, Z. ve Taşkiran, C. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin perspektifinden Eğitim Bilişim Ağı (EBA) platformu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9).
- Ciboci, L., Danijel, L., (2019). Digital media literacy, school and contemporary parenting. *Medijske Studije*. 10/19 (2019): 83-101
- Çötök, N. (2006). *Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçişte Eğitim Olgusu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çubukçu, Z. ve Tosuntaş, Ş.B. (2016), Teknoloji destekli eğitim ortamlarında iletişim: bir sınıf etkileşim analizi çalışması, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Özel Sayı, 192- 199.
- Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: What can we learn from international practice?, *European Journal of Teacher Education*, 40(3), 291–309.
- Day, C. (2017). *Teachers' worlds and work: Understanding complexity, building quality*. London, UK: Routledge
- Demirel Ö. (2009). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Sf:1. Pegem A Yayınevi. 7. baskı.
- Demir, D., Özdiñç, F. ve Ünal, E. (2018). Eğitim Bilişim Ağı (EBA) portalına katılımın incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2).

- Demircioğlu, İ., & Demircioğlu, E. (2014). *Tarih eğitimi ve değerler*. In R. Turan & K. Ulusoy (Eds.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (pp. 270-285). Ankara: Pegem Akademi
- Drucker, P. (2000). *Yeni Gerçekler*. (7. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Eren, E. ve Avcı, Z. Y. (2016). E-content development under school-university collaboration: a case study analysis based on technology integration planning model. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 210-234.
- Glaserfeld, E. V., (1995). *Radical Constructivism: A Way Of Knowing And Learning*. Washington: The Falmer Press
- Gupta, K., Sleezer, C. ve Russ-Eft, D. F. (2007). *A Practical Guide To Needs Assessment*, New York: John Wiley and Sons
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları
- Herdem, K. (2016). *Yedinci Sınıf Fen Bilimleri Dersi Konularıyla Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Öğrencilerin Değer Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Adıyaman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Hesketh EA, Laidlaw, JM (2002). Needs assessment. *Medical teacher* 24: 594-597
- Kana, F., (2017). Ortaokul öğretmenleri ve öğrencilerinin eğitim bilişim ağı hakkında görüşleri, *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)* 4(13):1494-1504
 - Karakaya, Ş. (2004). *Eğitim Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler*. Ankara: Asil Yayıncılık
- Kurtdede, N., Erbasan, Ö. ve Kolsuz, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı'ndan (EBA) yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45).
- Lawton, D (1984). *Curriculum Studies And Educational Planning*. London: Hodder and Stoughton
- Igbara T., Legbo G.,(2022). Exploring the relevance of school-based curriculum development with culture integration, *European Journal of Education and Pedagogy*, Vol 3 | Issue 2 | March 2022, 36-42 DOI: <http://dx.doi.org/10.24018/ejedu.2022.3.2.139> Vol 3
- OECD *Skills Outlook* (2019). *Thriving In A Digital World* Oecd, OECD Skills Outlook: *Thriving in a Digital World*, OECD Publishing, Paris,
- Ornstein, A, C., Hunkins, F, P., (2014). *Eğitim Programı Temelleri, İlkeler Ve Sorunlar*. (Çeviri; Asım Arı). Konya: Eğitim Kitapevi
- Ortiz. Robert W., Green T, and Lim, H, (2011), Families and home computer use: exploring parent perceptions of the importance of current technology, *Urban Education*, 46(2) 202–215
- Özden, Y. (2013). *Eğitimde Yeni Değerler*. (9. Baskı), Pegem Akademi
- Özyurt, Melike, Demir Servet, Bay Erdal (2015). Okul temelli yaklaşımla geliştirilen değer eğitim programının etkililiğinin değerlendirilmesi, *Ege Eğitim Dergisi* 2015 (16) 2: 274-296
- Parlar, H. (2012). Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 193-207.
- Pinar, W. F.,William M . Reynolds, Patrick Slattery, Peter M. Taubman (1995) *Understanding Curriculum*, Nevv York: Peter Lan g Publishing Inc.

- Sabar, N., (1991). School-based curriculum development: reflections from a,x international seminar". *Journal of Curriculum Studies*. V.17, N. 4, s.452- 454.
- Sabuncuoğlu Z. ve Tüz M. (1998). *Örgütsel Psikoloji*, 3. Baskı, Bursa: Alfa Yayınları
- Saklan, H. ve Ünal, C. (2018). Teknoloji dostu fen bilimleri öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) hakkındaki görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 12(1), 493-526
- Sarı, H. İ. (2020). Evde kal döneminde uzaktan eğitim: ölçme ve değerlendirmeyi neden karantinaya almamalıyız? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 121-128.
- Sharma M., (2017). Teacher in a digital era, *Global Journal of Computer Science and Technology: G Interdisciplinary*, Volume 17 Issue 3 Version 1.0 Year
- Skilbeck, M. (1984). *School-Based Curriculum Development*. London: Harper and Row
- Siemens, G. (2004). Connectivism:A learning theory for the digital age. <http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism.htm>
- Siebert, D. (2010). Eğitimde Dijital Devrim, çev. AKAL, D. Deutsche Welle. <http://www.dw.com/tr/e%9Fitimd-e-dijital-devrim/a-5357922>
- Siemens, G. (2006). Knowing knowledge. <http://www.knowingknowledge.com>
- Siemens,G., (2009). What is Connectivism? https://docs.google.com/Doc?id=anw8wkk6fjc_14gpbqc2dt
- Swist J. Conducting a Training Needs Assessment. http://www.amxi.com/amx_mi30.htm adresinden 21 Ekim 2021 tarihinde ulaşılmıştı
- Şıvgın, H.,(2009), Ulusal tarih eğitiminin kimlik gelişimindeki önemi, *Gazi Akademik Bakış*, 2 (4), Yaz 2009, s. 35-52.
- Taşlıyan M, Karayılan D. (2011). *Organizasyonlarda Değişim Ve Yönetimi*, (Ed. İsmail Bakan), Çağdaş Yönetim Yaklaşımları içinde, ss.253-269, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları
- Tezcan, M. (1995) *Sosyolojiye Giriş Temel Kavramlar*. 4. Baskı Ankara.
- Vygotsky, L. S. (1994). *Imagination And Creativity Of The Adolescent*. In R. Van Der Veer, & J. Valsiner (Eds.), *The Vygotsky Reader*. Hoboken NJ: Blackwell
- Wiyono, B. B. (2018). The influence of school-based curriculum on the learning process and students' achievement. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 269, 140-146.
- Yüksel, S.(1998).Okul temelli program geliştirme, [dergipark. ulakbim.gov.tr/kuey/article/download/.../5000048171](http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kuey/article/download/.../5000048171) adresinden elde edildi.

Extendet Abstract

Introduction

Computers have turned into digital interaction via the internet, affecting all segments of society as well as the field of education. Face-to-face interaction, which is a natural result of this process, has largely been replaced by digital interaction. This change has brought about radical changes in the roles of all the stakeholders of education. It has started to be discussed at the point of whether education and teaching processes can be done in virtual reality.

In periods of rapid changes, the emergence and diversification of needs in societies in a very short time, the current programs applied are far from responding to the needs. Although the curriculum development process in education includes some regulations that will respond immediately to changes, the foreseen regulations lose their functionality when the change process is very comprehensive and fast.

Social, cultural, economic and political preferences in the country are trying to get strength from education in order to keep up with this rapid change. It is inevitable to make some changes in education by going beyond the usual practices. In this context, instead of taking general-scale measures against rapid changes, it seems logical and applicable methods to turn to smaller-scale and faster results. The trial schools selected in the pilot application of the training program created after the needs analysis carried out to meet the needs in the central programs throughout the country are not sufficiently representative of the different schools of the country (student, parent, administrator, school equipment, environmental factors, cultural experiences and habits, etc.). In the preliminary application of the curriculum development process, each school should be a practice school instead of choosing the pilot application schools where the teaching will be carried out. Each school can produce quick solutions based on the needs analysis of the people living in its environment at the micro level.

Method

In this study, the literature containing the curriculum development practices employed in different countries has been reviewed and the infrastructure for school-based curriculum development studies that can be carried out in our country within the framework of literature data has been analyzed depending on the change.

Results

The human resources problem required in school-based program development studies has been largely overcome in our country. Because a university and teacher training program has been opened in almost every province in our country. It is understood that there will be no problem in providing qualified personnel during the program development process. Universities at the regional and provincial level are in a position to contribute to school-based studies. Considering that teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education are equipped to contribute to this process, school-based curriculum development studies can be carried out without interruption. Active participation of all stakeholders regarding the needs, programs and practices of the school can be ensured with internet-based digital tools. Teachers and administrators, who are directly involved in program development studies, can apply the results they have obtained on their own programs. In terms of practical results, it is clear that all stakeholders are more willing to invest directly in themselves and their children in terms of knowledge, skills and financial support to the program development process.

Conclusion The basic assumption in the program development studies carried out at the center is based on the principle that the program will be carried out in schools with average

equipment and needs. For this reason, common and similar programs are implemented in all schools. In practice, pilot applications are limited, and choosing a number of pilot application schools that can sample all of the schools creates a separate problem. The fact that the educational goals structured based on insufficient and incomplete data are not realized, pushes for new searches. It is understood that the changes made do not solve the problem because the program does not respond to rapid changes in society. From this point of view, it is more likely that more realistic designs can be made by reducing the negativities related to the education program and that the results obtained from school-based programs will meet the needs at the local level. In order for the school-based curriculum development studies to continue uninterrupted, this process can be supported by employing the help of experts and experts in the field of curriculum development in schools. The negativities in the implementation of the program will remain at a more limited level.

Countries have to focus on education and program development in education for their own future. School-based curriculum development studies that take into account national principles can enable them to take digital measures that will respond quickly to needs.